

T U R R U T E R T I L V A N N S

RO- OG PADLERUTER

VEILEDER

**merke-
handboka.no**

TILRETTELEGGING
OG SYNLIGGJØRING
AV TURRUTER

2019

FOTO: ANNE-MARI PLANKE

KAP. 1	INNLEDNING	4
KAP. 2	DEFINISJONER AV RO- OG PADLERUTER	6
KAP. 3	PLANLEGGING AV TURRUTER	10
	Ansvar som tilrettelegger	12
	Faser i turrutearbeidet	13
KAP. 4	FYSISK TILRETTELEGGING	14
	Utgangspunkt	16
	Raste- og overnattingsplasser	17
KAP. 5	GRADERING OG RISIKOVURDERING AV RO- OG PADLERUTA	18
	Beskrivelse av anbefalte ferdigheter	20
	Farvann og forhold	22
	Gradering – stjernesystemet	22
	ROS-analyse	22
	Kvalitetssikring og etterprøvbarhet	25
KAP. 6	SKILTING	26
KAP. 7	INFORMASJONSTAVLER OG TURKORT	28
	Symbolbeskrivelse	32
	Turkort	33
KAP. 8	REGISTRERING PÅ KART	34

KAP. 1 INNLEDNING

Denne veilederen for ro- og padleruter er en del av Merkehåndboka. Merkehåndboka består av en felthåndbok (Merkehåndboka 2019) og et nettsted (*merkehandboka.no*). Merkehåndboka 2019, omhandler felles grunnlag for turrutearbeidet, omtale av praktisk arbeid med vandreruter og har en kort omtale av andre typer turruter. På nettstedet *merkehandboka.no* har vi i tillegg samlet relevant informasjon om planlegging, tilrettelegging, skilting, merking og kartfesting av friluftslivets ferdselsårer og turruter. Denne veilederen for ro- og padleruter er en del av *merkehandboka.no*.

I Veileder for ro- og padleruter omtales det som er spesifikt for tilrettelegging og synliggjøring av ro- og padleruter. Bakgrunnstoff, råd og standarder som er felles for arbeid med alle typer turruter finnes i Merkehåndboka 2019.

Veilederen med standarder og anbefalinger er blitt til gjennom et bredt samarbeid over flere år. Viktig grunnlagsarbeid er gjort gjennom Kystledsamarbeidet, ved revisjon av merkehåndboka 2013 og flere lokale initiativ for å utvikle padleruter. Hordaland fylkeskommune var pådriver for å utvikle en metodikk for å definere turruter til vanns og synliggjøre disse på kartgrunnlag for bruk på informasjonstavler og turkort med sikte på finansiering gjennom Turskiltprosjektet. Arbeidet ble i stor grad gjennomført av Kyrre Flotve, Fjell kommune.

Videre etablerte Turskiltprosjektet en faggruppe bestående av personer fra Norges Padleforbund og Forbundet Kysten som fikk i oppdrag å veilede, vurdere og godkjenne søknader om midler til synliggjøring av turruter til vanns. Dette veilednings- og godkjenningsarbeidet ble gjennomført på oppdrag av fem fylkeskommuner som hadde mottatt søknader knyttet til ro- og padleruter. Turskiltprosjektet og redaksjonen for Merkehåndboka satt ned en arbeidsgruppe for å utarbeide forslag til Veileder for ro- og padleruter basert på erfaringer fra veilednings- og godkjenningsarbeidet. Arbeidsgruppen har bestått av: Per Hillesund og Mathilde Vikene, Forbundet KYSTEN, Thomas Pinard og Trond Glesaaen, Norges Padleforbund, Bjørn Egil Hansen, Turskiltprosjektet/Gjensidigestiftelsen, Bjørn Godal, Salten Friluftsråd, Anne-Mari Planke, DNT.

Arbeidsgruppen har oversendt sitt arbeid til redaksjonen for Merkehåndboka. Redaksjonen for Merkehåndboka har gjort de endelige tilpasninger til øvrig opplegg for turruter, standarder og anbefalinger i merkehåndboka. Arbeidet er forankret i Nasjonal Kystledgruppe, som består av Forbundet Kysten, Norsk Fyrhistorisk forening, DNT og FL.

Det grafiske arbeidet med utarbeiding veilederen er utført av Grafika as. Takk til alle for verdifullt arbeid.

Redaksjonen i Merkehåndboka

Den Norske Turistforening · Innovasjon Norge · Friluftsrådenes Landsforbund

FOTO: TROND GLESAEEN

KAP. 2 DEFINISJON AV RO- OG PADLERUTER

En ro- og padlerute er noe mer enn et turforslag da ruta har en fysisk forankring og en kvalitetssikret risikoanalyse i bunn. Se Merkehåndboka 2019 s 11. En ro- og padlerute defineres på følgende måte:

Ro- og padleruter er graderte og kartfesta turruter for roing og padling. Ro- og padleruter skal være kvalitetssikret ved at det er gjennomført en risikoanalyse og graderingen skal følge graderingstabellen i Merkehåndboka.

Ro- og padleruter skal ha et definert utgangspunkt med parkeringsmulighet der det er relevant, informasjonstavle som viser ro- og padleruta og gode forhold for utsetting og opptak av robåt og/eller kajakk. Det skal være en ansvarlig kommune eller organisasjon for ro- og padleruter.

Denne veilederen og graderingssystemet gjelder for både roing og padling på «flatt vann» – hav og innsjøer. Det er enighet om å bruke felles veiledning, standarder og gradering for ro- og padleruter. Om en ror eller padler, kan man i stor grad benytte samme rutene. Det anbefales derfor å inkludere informasjon på informasjonstavler om muligheten for bruk av begge aktivitetsformer og de ulike far-koster som er aktuelle for padling og roing på sjøen og på innlandsvann.

FOTO: TROND GLESAEN

Forholdet mellom Merkehåndboka 2019 og Veileder for ro- og padleruter

Denne veilederen for ro- og padleruter inneholder:

- Råd om planlegging som er spesifikke for ro- og padleruter.
- Metodikk for risikoanalyse av ro- og padleruter
- Omtale av og graderingstabell for ro- og padleruter
- Råd om tilrettelegging som er spesifikke for ro- og padleruter.
- Graderingstabell for ro- og padleruter.
- Standard for informasjonstavler og turkort for ro- og padleruter.

Annen relevant informasjon som er felles for alle turruter framgår av Merkehåndboka 2019 og *merkehandboka.no*. Det gjelder særlig:

- Lovgrunnlag og hensyn til naturmiljø, kulturmiljø og kulturminner.
- Naturvennlig tilrettelegging
- Grunneierkontakt og tillatelser.
- Sikkerhet og ansvar.
- Planlegging, inkludert planlegging av friluftslivets ferdselsårer fra Miljødirektoratet.
- Registrering på kart.
- Vedlikehold og nedlegging av turruter.

Ved all tilrettelegging for friluftsliv skal disse hensynene vurderes og avveies:

- Mennesker med funksjonsnedsettelse
- Grunneiere, andre rettighetshavere og andre brukere
- Naturmiljø, kulturmiljø og kulturminner

FOTO: TELEMAR TURISTFORENING

KAP. 3 PLANLEGGING AV TURRUTER

Tilrettelegging og synliggjøring av ro- og padleruter skal fremme folkehelse og friluftsliv i nærmiljøet slik at nye roere/padlere får en fin og trygg inn- gang til aktiviteten ved gode og kvalitetssikrede turruteforslag. Ved å bruke Merkehåndbokas graderinger fra enkel turrute; grønn, videre blå og rød opp til turruter som er ekstra krevende, svart, og ved å beskrive farvannet med dets muligheter og utfordringer – får brukerne et godt utgangspunkt for å velge tur etter evne.

I dette kapitlet omtaler vi konkret plan- legging av ei ro- og padlerute. For mer overordnet og omfattende planlegging av ro- og padleruter i et område viser vi til Miljødirektoratets veileder om plan- legging av friluftslivets ferdselsårer, se *merkehandboka.no*.

I planleggingen av ro- og padleruter bør det i utgangspunktet velges områder som gir muligheter for flere rutealter- native fra samme startsted. Spesielt bør det legges til rette for grønn og blå rute. Ytre faktorer/ forhold spiller inn på hva som kan roes eller padles i gitte tidsrom. Hvis man har reist langt for å ro eller padle en tur, er terskelen høyere for å avlyse eller snu dersom været ikke er som planlagt. En alter- nativ og lettere rute vil kunne bidra til å senke risikoen.

KAP. 3 PLANLEGGING AV TURRUTER

Grønne ruter skal kunne padles eller ros av nybegynnere, med kompetanse som tilsvarer grunnkurs i Norges Padleforbund eller grunnleggende kompetanse i båtbruk og friluftsliv.

Tilgjengelighet i form av kajakk- og robåttutleie, parkeringsmuligheter, mobildekning, butikker, overnatting, camping og så videre kan være viktig tilleggsinformasjon. Rutene bør legges nær land der det ikke er kryssinger eller andre momenter som gjør at det er logisk å planlegge ferdsel i mer åpent farvann.

Der det er mulig å legge inn flere valg i gjennomføring av en rute bør det vurderes. Det kan oppstå situasjoner der det kan være klokt å korte ned, forlenge, unngå utsatte områder, finne en flott rasteplass, passere gjennom et område med unike naturkvaliteter – eller avbryte turen. Det er for eksempel lagt til grunn at 10 km er en dagstur i grønn rute, men erfaring tilsier at variasjonen i personlige forutsetninger, tilgjengelig tid, eller endringer av vær og vindforhold kan gjøre en kortere tur til en langt bedre opplevelse for målgruppen.

I planleggingen kan det også være aktuelle paragrafer i Lov om fritids- og småbåter, Lov om friluftsliv og Forskrift om forebygging av sammenstøt på sjøen (sjøveisreglene), samt Lov om sjøfarten som det må tas hensyn til og må vektlegges i informasjon til brukere.

Ansvar som tilrettelegger

Tilrettelegging av turruter på sjøen kan innebære en risiko i forhold til sikkerhet. Ønsker du å tilrettelegge for slike turruter på sjøen, er det viktig å benytte kompetente fagpersoner for å velge ut ro- og padlerutene og gjennomføre ROS-analyser. Til ro- og padleruter skal det knyttes en dokumentert ROS-analyse. ROS-analysen undersøker og fremhever spesifikke utfordrende momenter og hvordan disse bør håndteres, og legger grunnlaget for graderingen av ruten.

Ro- og padleruter gjøres også synlige gjennom fysiske anlegg knyttet til utsetting og opptak av farkoster til enkle hus og overnattingsanlegg for roere og padlere

Faser i turrutearbeidet

- Planlegging av ro- og padleruter med inntegning av ruter på kart
- Kartlegging av utsettings- og opptaksplasser som blir startpunkter for rutene
- Inngå avtaler med grunneier for bruk av arealer til parkering, skilting, oppsetting av informasjonstavle, plass til båtutsetting osv
- Lage utfyllende turbeskrivelser av turruta, gjennomføre en ROS-analyse og gradere turruten
- Melde inn kartdata til Kartverkets kartdatabase for tur- og friluftsruter
- Melde inn turbeskrivelser og annen informasjon i en tilgjengelig nasjonal turportal
- Praktisk arbeid:
 - Produksjon av turinformasjonstavler og turkort
 - Skilting
 - Tilsyn og vedlikehold av turruta
 - Foreta eventuelle endringer av eller nedlegging av ruter

KAP. 4 FYSISK TILRETTELEGGING

Definisjonen av ro- og padleruter forutsetter at de skal ha et definert utgangspunkt med parkeringsmulighet der det er relevant, informasjonstavle som viser ro- og padleruta og gode forhold for utsetting og opptak av robåt og/eller kajakk. Langs ei ro- og padlerute kan det også være aktuelt å tilrettelegge raste- eller overnattingsplasser. Til forskjell fra andre turruter er det naturlig nok ikke aktuelt med fysisk tilrettelegging av selve ro- og padleruta. I tillegg vil turruter og mindre veier for transport (bæring) av farkoster til og fra sjøen være aktuelle tiltak.

Allemannsretten gir alle rett til ferdsel og opphold i utmark, men for alle tilretteleggingstiltak kreves det tillatelse fra grunneier. For mindre tiltak som oppsett av informasjonstavle eller etablering av enkel rasteplass, vil det normalt være mest hensiktsmessig med en grunneieravtale etter mønster fra «Eksempelavtale for tilrettelegging og merking av turruter» – se merkehandboka.no. Avtalen bør være skriftlig og av minst 10 års varighet. Dette bl.a. for å kunne søke spillemidler. Ved anlegging av parkeringsplasser, oppsett av toaletter eller bygging av overnattingshytte, er det aktuelt å kjøpe arealet eller inngå varig bruksavtale (servitutt). Dette omtales som «sikring av friluftslivsområder», og Klima- og miljødepartementet har en egen tilskuddsordning til sikring. Det er

FOTO: TROND GLESAEN

kommuner og interkommunale friluftsråd som kan søke tilskudd til sikring, og hvis sikring av areal er aktuelt bør frivillige organisasjoner tidlig søke samarbeid med kommune eller interkommunalt friluftsråd.

Kystnaturen er vakker og verdifull. Det er viktig at en ved alle fysiske tiltak tar hensyn til naturmiljø, landskap og kulturminner. Se mer informasjon om dette i Miljødirektoratets veileder om naturvennlig tilrettelegging. Denne kan lastes ned fra *merkehandboka.no*.

Utgangspunkt

Ro- og padleruter skal ha et definert utgangspunkt der det er naturlig å starte og avslutte turen. Det kan være flere slike utgangspunkt langs ei ro- og padlerute.

I alle tilfeller hvor det er naturlig å komme til utgangspunktet med bil, må det være ordna parkeringsforhold. Parkeringsmuligheter er viktig for brukerne. Manglende avklaring av parkeringsmuligheter skaper irritasjon og konflikt med grunneiere og andre brukere. I sårbare kystnatur er det viktig at parkeringsplassene ikke overdimensjoneres og at en ved plassering og utforming tar hensyn til naturmiljø, landskap og kulturminner. Husk også at det kreves tillatelse for å etablere avkjørsel fra offentlig veg. Det er naturlig å samarbeide med kommunen når en skal etablere parkeringsplass. I de tilfeller hvor det på utgangspunktet for ro- og padleruta er utplassert robåter eller kajaker for utlån eller utleie, kan en vurdere om en kan forutsette at brukerne kommer uten bruk av bil og at det derfor ikke trengs parkeringsplass.

Det skal være informasjonstavle på alle hovedutgangspunkt for ro- og padleruter. Se eget kapittel om informasjonstavlener lenger bak i veilederen og i Skiltmanualen på *merkehandboka.no*.

Turutgangspunktet må også inneholde gode forhold for utsetting av robåt eller kajak. Ofte vil en velge utgangspunktet fordi de naturgitte forholdene ligger godt til rette for dette. Andre steder kreves det fysiske tiltak i grunnen eller bygging av brygge. En bør vurdere om det er aktuelt å til-

rettelegge slik at utsettingsplassen er egna for mennesker med funksjonsnedsettelser.

Det kan også være aktuelt å gjøre andre tilretteleggingstiltak for å gjøre utgangspunktet for ro- og padleruter til et attraktivt friluftslivsområde. Behovet for toaletter bør vurderes. I en del tilfeller er det naturlig å tilrettelegge allerede sikra og tilrettelagte friluftslivsområder som utgangspunkt for ro- og padleruter. Etablering av ro- og padleruter bør også ses i sammenheng med kystledarbeidet med en rekke overnattingsplasser i tilknytning til kyststier og etapper for roing eller padling.

Raste- og overnattingsplasser

Langs ro- og padleruter er det aktuelt å tilrettelegge enkelte områder for rasting. I utgangspunktet bør dette være områder som er godt egna for dette fra naturens side med greie muligheter for å komme i land med båt og kajak, le for vind og tørr bakke. Andre steder og langs mye brukte ro- og padleruter er det aktuelt med aktiv tilrettelegging for rasting med f.eks. gapahuk, toalett, informasjonstavle mm. Husk nødvendig grunn-eiertillatelse.

I Kystledarbeidet er det etablert en rekke overnattingsplasser langs kysten for friluftslivsbruk. Flere steder tilrettelegges det padleruter med overnattingsplasser, f.eks. padleled Vestfold. Kystleden bygger i all hovedsak på bruk av eksisterende bygg langs kysten og tilknytning til kystkulturen. Ved all tilrettelegging for kystfriluftsliv må tilretteleggingstiltak og behovet for nybygg vurderes opp mot hensyn til naturmiljø, landskap, kulturmiljø og -minner. Se også Miljødirektoratets veileder om naturvennlig tilrettelegging, *merkehandboka.no*.

KAP. 5 GRADERING OG RISIKOVURDERING AV RO- OG PADLERUTA

Hensikten med gradering av turrutene er å gi brukeren råd om hvor krevende den anbefalte turruta er. I tillegg skal graderingen gi råd om anbefalt kompetanse for å oppnå trygg gjennomføring av turen og for å gi brukeren forståelse av risikobildet knyttet til en turrute.

Et velegnet startpunkt for ro- og padleturer gir mulighet for å velg blant flere turruter i ulikt farvann og med ulik gradering. Dermed kan «dagens forhold» med hensyn til f.eks. vindretning og styrke tas hensyn til.

For å sikre at padlerutene som synliggjøres, har et godt bilde av hva som faktisk møter padleren på sjøen, legges det opp til en gradering som sier noe om den aktuelle ruta. Rutene er gradert ut fra fargesystemet grønn – blå – rød – svart, hvor grønn er den enkleste. Merk at også de enkleste turrutene krever en viss kunnskap og erfaring.

Både utstyret og deltagerens kompetanse vil være avgjørende for om ei ro- og padlerute er «enkel» eller kan bli i overkant utfordrende å gjennomføre. Norges Padleforbund har utarbeidet en opplæringsstige for utvikling av kompetanse og ferdigheter for ferdsel til vanns. Dette kalles Våttkort-stigen.

FOTO: TROND GLESAEN

KAP. 5 GRADERING OG RISIKOVURDERING AV RO- OG PADLERUTA

I graderingstabellen er det lagt inn en henvisning til kompetansekravene i denne kursstigen. I forhold til roing finnes det ikke, på nåværende tidspunkt, et tilsvarende kurssystem.

Beskrivelsen nedenfor er en forklarende tekst som er ment brukt opp mot publikum. Den gir en beskrivelse som passer mot begge farkosttypene. For selve graderingsarbeidet brukes graderingstabellen. Tabellen er altså ment for internt bruk.

Beskrivelse av anbefalte ferdigheter

- Grønn rute** Enkel turrute. Man må mestre elementær håndtering av kajakk eller båten og være kjent med enkle sikkerhetsrutiner. En bør også ha basiskunnskap når det gjelder å tolke vær, vind, strøm og annen båttrafikk. En grønn dagsetappe er på maksimalt 6 nautiske mil (10 km). For kajakk kan ferdighetsnivået tilsvare kompetansen i Padleforbundets Grunnkurs Hav.
- Blå rute** Middels turrute. Man bør kunne gjennomføre god ro- eller padle- og redningsteknikk i rolige omgivelser. Man bør også beherske elementær tolkning av vær og vind, strømforhold og annen båttrafikk, samt ha kartkunnskap og kunne enkel navigering på sjøen. En blå dagsetappe er på maks 12 nautiske mil (20 km). For kajakk kan ferdighetsnivået tilsvare kompetansen i Padleforbundets Teknikk og aktivitetslederkurs.
- Rød rute** Krevende turrute. Man bør kunne gjennomføre god ro- eller padle- og redningsteknikk under krevende forhold. Man bør også ha gode ferdigheter i tolkning av vær, vind, strømforhold og annen båttrafikk, samt ha god kunnskap i navigasjon. For kajakk kan ferdighetsnivået tilsvare kompetansen i Padleforbundets Videregående kurs og Veilederkurs.
- Svart rute** Ekstra krevende turrute. Man bør kunne gjennomføre god ro- eller padle- og redningsteknikk under svært krevende forhold. Man bør også ha meget gode ferdigheter i tolkning av vær, vind, strømforhold og annen båttrafikk. For kajakk kan ferdighetsnivået tilsvare kompetansen i Padleforbundets veilederkurs.

FOTO: TERJE PLANKE

KAP. 5 GRADERING OG RISIKOVURDERING AV RO- OG PADLERUTA

Gradering

Fargekode ¹		
Int. stjerne-system ²	Anbefalt ferdighetsnivå ³	Farvann – beskrivelse
	Grunnleggende kunnskap i å kunne tolke vær, vind, strøm og annen båttrafikk. Ferdighetsnivå tilsvarende grunnkurs hav.	Indre skjærgård. Ingen åpne, eksponerte strekninger. Eks.: Maks 3 km åpent vann i en retning og kun små, ubetydelige åpninger ut mot åpent hav. Liten trafikk.
	Behersker elementær tolking av vær og vind, strømforhold og annen båttrafikk. Ferdighetsnivå tilsvarende teknikkurs og aktivitetslederkurs.	Farvann nært land med små øyer og skjær utenfor, indre fjordområder. Opptil 10 km åpent vann og eksponering mot storhavet på korte strekk, inntil 0,5 km. Annen trafikk må påregnes.
	Behersker gode ferdigheter i tolking av vær, vind, strøm – forhold og annen båttrafikk. Ferdighetsnivå tilsvarende Videregående kurs og veilederkurs.	Farvann nær land uten øyer og skjær utenfor, fjordmunninger og åpne fjordstrek. Det forekommer åpent farvann over 15 km i en eller flere retninger. Eksponering fra storhavet underveis. Annen trafikk må påregnes.
	Behersker meget gode ferdigheter i tolking av vær, vind, strømforhold og annen båttrafikk. Ferdighetsnivå tilsvarende videregående kurs og veilederkurs. Svært rutinert.	Storhavet. Rom sjø eller utsatte farvann langs land. Muligheter til landing svært begrenset. Annen trafikk må påregnes.

1 Merkehåndboka

2 Internasjonalt stjernesystem.

* Svært skjermet farvann

** Skjermet farvann

*** Noe eksponert farvann

**** Eksponert farvann

***** Svært eksponert farvann

3 Ferdighetsnivået som er beskrevet er koblet til Padleforbundets kursstige

FARVANN					FORHOLD	
Startpunkt	Navigering	Dagsetappe – lengde	Avstand til nærmeste landing	Kryssing av åpent farvann – avstand	Strøm	Vind og bølgehøyde
Enkelt, naturlig eller tilrettelagt, skjermet	Enkel	Maks 10 km – 6 nm ⁴	Maks 0,5 km	Ingen kryssing av åpent farvann	Ryddige strømforhold. Normalt ikke over 3 knop ⁵	Flau til svak vind 0,3–3,3 m/s, sterkere vind i perioder 0,1–0,5 m
Naturlig eller tilrettelagt	Oversiktlig, enkelte krevende partier	Maks 20 km – 12 nm	Maks 1,0 km	Maks 1,5 km	Ryddige strømforhold. Normalt ikke over 5 knop	Lett til laber bris 3,4–7,9 m/s, sterkere vind i perioder 0,5–1,25 m
Ingen spesielle krav	Navigering kan være krevende	Ingen maks lengde	Maks 5 km	Maks 5 km	Uryddige strømforhold. Kortere parti kan ha strøm over 5 knop	Frisk bris 8,9–10,7 m/s, sterkere vind i perioder 1,25–2,5 m
Ingen spesielle krav	Navigering kan være svært krevende	Ingen maks lengde	Mulighet til landing svært begrenset	Lange kryssinger i rom sjø eller i utsatt farvann langs land	Partier med med sterk og uryddig strøm	Liten kuling 10,8–13,8 m/s, sterkere vind i perioder 2,5–4,0 m

4 Nautiske mil

5 Strømforhold for roer på dette fersigshetsnivået bør ligge på en knp lavere strømstyrke, enn det som står i tabellen som er mer tilpasset kajakkpadling.

Retningslinjer er opprinnelig utarbeidet av Padleforbundets faggruppe for kajakkpadling, og er nå en del av Merkehåndboka

Farvann og forhold

Synliggjøring av turruter til vanns har særskilte utfordringer. Her vil farvann og forhold være sentrale begrep som grunnlag for risikovurdering i planleggingsarbeidet.

Farvann er de konstante faktorene i området man er i. Dette kan for eksempel være en helt skjermet bukt som i Bestumkilen innerst i Oslofjorden til helt åpent havområde utenfor Hitra. I skjemaet er farvannet satt opp gjennom kategoriene farvann – beskrivelse, startpunkt, navigering, dagsetapper – lengde, avstand til nærmeste landing og kryssing av åpent farvann – avstand. Dette er de objektive, konstante faktorene.

Forhold er de dynamiske faktorene som endrer seg. Med forhold menes for eksempel vind, bølger, grunner og tidevann, vanntemperatur, strøm, dønninger eller annen trafikk. I skjemaet er det satt opp to kolonner med strøm og vind og bølgehøyde. I skjemaet forsøker man å beskrive hva roerens ferdighetsnivå opp mot disse kategoriene. For å legge ut på en blå turrute skal du kunne beherske en viss bølgehøyde, vindstyrke og strømforhold. Selv i en flott norsk sommer kan forholdene endre seg fort.

Gradering – stjernesystemet

Stjernesystemet er et internasjonalt anerkjent system, utviklet av British Canoeing, for padlegradering på havet. Ved å benytte stjernesystemet sikrer vi at vår gradering er kalibrert med det internasjonale systemet. Dette medfører en kvalitetssikring samtidig som tilreisende enklere kan forstå vanskelighetsgraden på turrutene. Derfor har vi satt inn og referert til stjernesystemet i graderingstabellen.

ROS-analyse

Å tilrettelegge for ro- og padleruter kan ansees som en risikofylt forbrukertjeneste og tilbudet faller dermed innunder «produktkontrollloven». Dette regelverket håndheves av Direktoratet for sikkerhet og beredskap (DSB). For å sikre en gjenkjennelig og lik forståelse og praksis for merk-

ing av ruter til vanns har vi tatt utgangspunkt i «Veileder for risikofylte tjenester» fra DSB. De anbefaler at det gjennomføres en risiko og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse).

Alle turruter går gjennom forskjellige områder som er utsatt for ulik risiko. Dette kan eksempelvis være kryssing av en trafikkert båtled eller runding en av pynt som er utsatt ved en spesiell vindretning. Gjennom ROS-analysen skal man avdekke farer, beskrive disse områdene og hjelpe brukeren til å innse hva man kan møte på disse punktene. *Premisset for denne ROS-analysen er det gitte ferdighetsnivået på padleren/roeren turruta er beregnet på. Det vil si at en ROS-analyse vil se annerledes ut for en grønn rute dersom den brukes av en ekspert og ikke en nybegynner. Og omvendt.*

Arbeidet med å gjøre analysen skal styres lokalt av den ansvarlige tilrettelegger. I det stedlige arbeidet anbefales det å benytte lokale nettverk og ressurser som også omfatter det ro- og padlefaglige, for eksempel gjennom klubber og lag. Det er viktig at det er kompetente fagfolk som gjør dette.

Selve ROS-analysen består av 4 deler: Grovmatrise, analyseskjema, risikobilde (sannsynlighetsskjema) og handlingsplan. Disse tilsvarer

Grovmatrise

Rute/tur	Analysedato	Analysegjennomført av								
Problemfaktor	Berørt sone	A	B	C	D	E	F	G	H	I
		Vind	Strøm	Bølger	Skjær/objekter	Åpen kryssing/farvann	Båtrafikk			
Sone 1	«Graderingsfarge: sonenavn, farvannstype	o	o	o	o	o	o			
Sone 2	f.eks. grønn: Oksøya til Storbukta, langs land	o	o	o	o	o	o			
Sone 3										
Sone 4										
Sone 5										
Sone 6										
Sone 7										
Sone 8										

Analyseskjemaet kan bestå av beskrivelse av hendelsen, årsak bakkenfor, mulige konsekvenser og tiltak. Ut fra dette kan man sette opp et skjema for risikobilde hvor man kombinerer sannsynlighet og konsekvens.

Risikobilde

Rute/tur:		Analysedato:		Analyse utført av:	
Sannsynlighet					
5 – Hver eller nesten hver tur					
4 – Hver eller nesten hver tur					
3 – Et par ganger i løpet av en sesong					
2 – En gang i året eller sjeldnere					
1 – Aldri eller enkelttilfelle					
Konsekvens	1 Ordnes raskt	2 Plan må endres	3 Tur må avbrytes	4 Akutt medisinsk behov	5 Død/ permanent skade

DSBs utgangspunkt for ROS-analyse, men er språklig tilpasset og spesifisert til formålet med å gradere ro- og padleruter. *Grovmatrisen* fungerer som et hjelpemiddel i å finne fram ulike faremomenter som krever en videre analyse.

I *handlingsplanen* noteres mulige uønskede hendelser, hva slags tiltak man iverksetter for å redusere farene, og hvem som har ansvaret. På nivået for å lage turruter vil graderingstiltak og informasjon om farer, forhold og kompetansebehov for roere og padlere være egnete tiltak.

I planleggingen av ruter skal det utarbeides en ROS-analyse for hver turrute. Berørt sone-aksen omhandler turens ulike faser, fra tilkomst (kai, strand, steinrøys osv.) og sjøsetting til de ulike sonene (strekningene) man ror eller padler gjennom. I planleggingen av ei turrute kan et strekk være lite bølge- og vindutsatt, mens neste strekk er åpnere og mer utsatt farvann. Det kan være trange sund, strømmer eller skipstrafikk som må risikovurderes på en annen måte enn turruta ellers. Problem-

faktor-aksen vil romme hvilken påvirkning ulike forhold og omstendigheter har på det farvannet en har planlagt turruta i.

Arbeidsmetoden vil gi grunnlag for en best mulig felles praksis, og en sporbarhet av forarbeidet og vurderinger i forhold til de turrutene en velger å legge ut som anbefalte opplevelse og turer.

For en videre veiledning i ROS-analysen kan man gå inn på DBS sin veiledning <https://www.dsb.no/lover/produkter-og-forbrukertjenester/veiledning-til-forskrift/temaveiledning-i-risikoanalyse/>.

Kvalitetssikring og etterprøvbarehet

Det er ikke ønskelig at padlere eller roere skal komme ut for uhell eller ulykker hvor de har fulgt anvisninger og rutebeskrivelser og at det kan pekes tilbake på at disse har vært mangelfulle eller feilaktig informasjon.

Løsningen på dette er blant annet å understreke at det faktisk foreligger en risiko ved å ro og padle på havet, og at årsaksforholdet er både objektivt (ytre påvirkninger som for eksempel vind og bølger) og subjektivt (egne/gruppas ferdigheter).

To verktøy:

1. ROS-analysen. Peker på det spesielle ved ei turrute – punkter hvor man må vise aktsomhet. Ved å dokumentere hvorfor noen punkter eller strekninger på turruta trenger spesiell oppmerksomhet, blir rutene etterprøvbare dersom det på noe tidspunkt oppstår diskusjon og/eller uenighet. Det er derfor viktig at de som utfører analysen dokumenterer arbeidet og arkiverer resultatene.
2. Kunnskap og kompetanse. Vi velger å vise til anbefalt kompetanse for turruta som skal ros eller padles. Dette er premisset for ROS analysen og det må gjøres klart for brukeren. Ved å spesifisere anbefalt kompetanse setter vi brukeren av rutene i stand til å gjøre egne vurderinger rundt egen kompetanse og den aktuelle turen man er i ferd med å legge i vei på.

KAP. 6 SKILTING

Turruter på vann skal ikke merkes med fysiske merker på vannet. Aktuell skilting og merking kan være en sti eller en mindre vei som fører fra parkeringsplass, fra et friluftslivsområde, et idrettsanlegg, en turisthytte eller fra annen møteplass til egnede utsettings- og opp-
takssteder for robåter og kajaker. Stednavnskilt («toppskilt») i tilknytning til tilrettelagte hvile- og overnattingssteder kan være et nyttig tiltak for nye roere og padlere i et område.

Retningsskilt viser til utsettingssted / startsted for turruta

Retningsskilt viser fra opptakssted / sluttsted for turruta

Mer om skilting av turruter, se Skiltmanualen på merkehandboka.no

FOTO: TROND GLESAÆN

KAP. 7 INFORMASJONSTAVLER OG TURKORT

Alle ro- og padleruter skal ha en informasjonstavle ved utgangspunktet. Her skal steder for utsetting og opptak vises, og det skal være inntegnede ro- og padleruter. På informasjonstavlene framkommer videre gradering av de aktuelle turrutenes vanskelighetsgrad, ro- og padlevettregler, sikkerhetsinformasjon og annet relevant innhold om turruta.

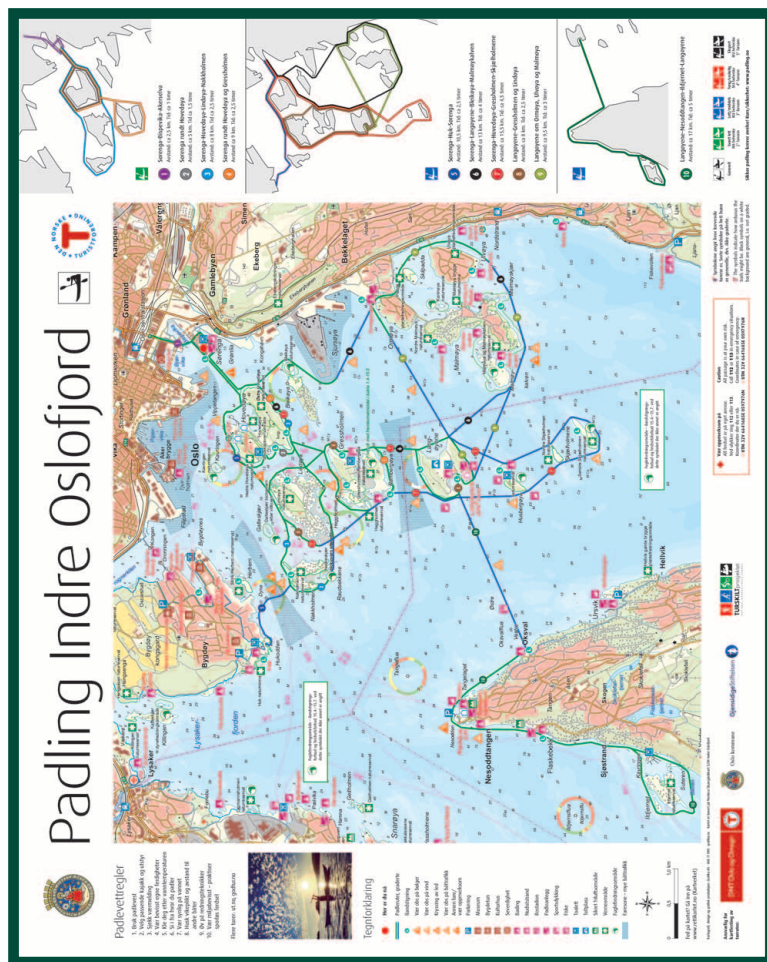
For å gjøre graderingen forståelig for brukerne må nivåene forklares på informasjonstavler, nettsider og turkort. Forklaring av graderingsnivåene finnes i «Kapittel 5 Gradering og risikovurdering av ro- og padleruta» under overskriften «Beskrivelse av anbefalte ferdigheter».

Informasjonstavler for ro- og padleruter plasseres normalt nær vannet. Det anbefales tosidige tavler. En side vender mot land og en side vender ut mot vannet.

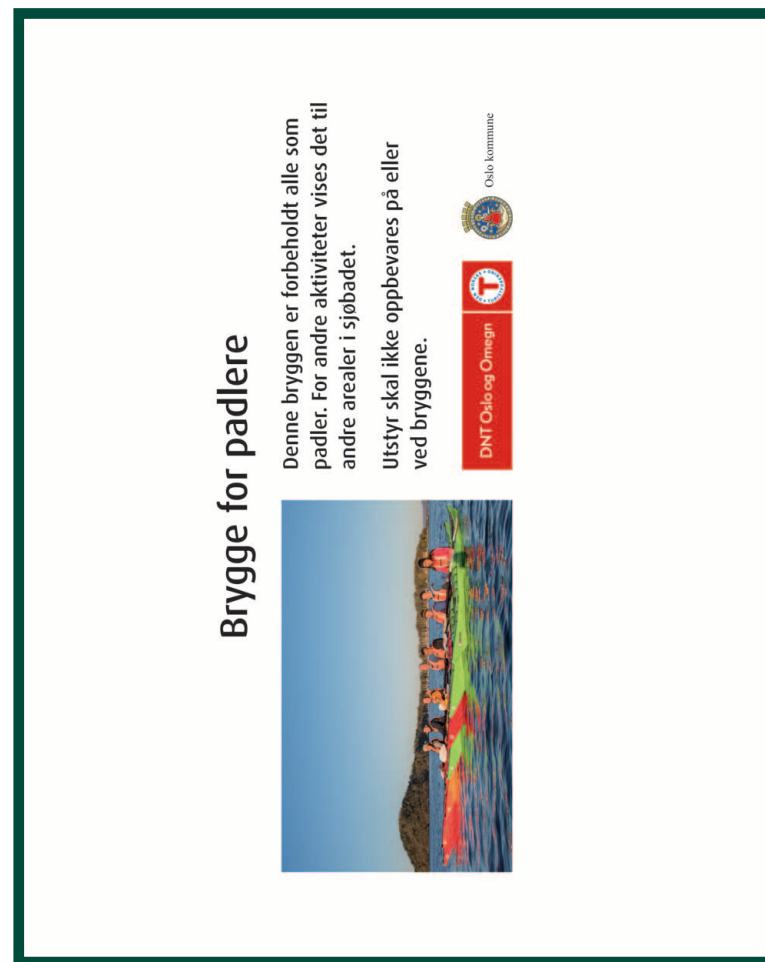
Les mer om informasjonstavler knyttet til ro- og padleruter – se Skiltmanualen på merkehandboka.no. Les også mer om anbefalte leverandører i Skiltmanualen på merkehandboka.no.

FOTO: TOMASZ FURMAEK

Eksempel på informasjonstavle – forside (vender mot land)

Eksempel på informasjonstavle – bakside (vender mot vann)

Symbolbeskrivelse

Båtttrafikk: Brukes der det er mer en vanlig båtttrafikk, gjerne forbundet med uoversiktlige forhold, stor fart osv.

Vind: Brukes der vinden har en påvirkning som får konsekvenser for roingen/padlingen ut over det å bli forsinket. Et eksempel kan være at man blåser inn i områder man ikke bør være i.

Bølger: Brukes der det er spesielle forhold som gjør at bølgene blir mer uhåndterlig en vanlig. Typisk rundt odder, ved refleksjø eller vind mot strøm.

Kryssing: Brukes der en kryssing utgjør mer fare enn normalt, for eksempel ved kryssing av led med tett båtttrafikk, eller ved lang kryssing i utsatte farvann.

Annen fare: Brukes der det er spesielle forhold som gjør det nødvendig med større oppmerksomhet.

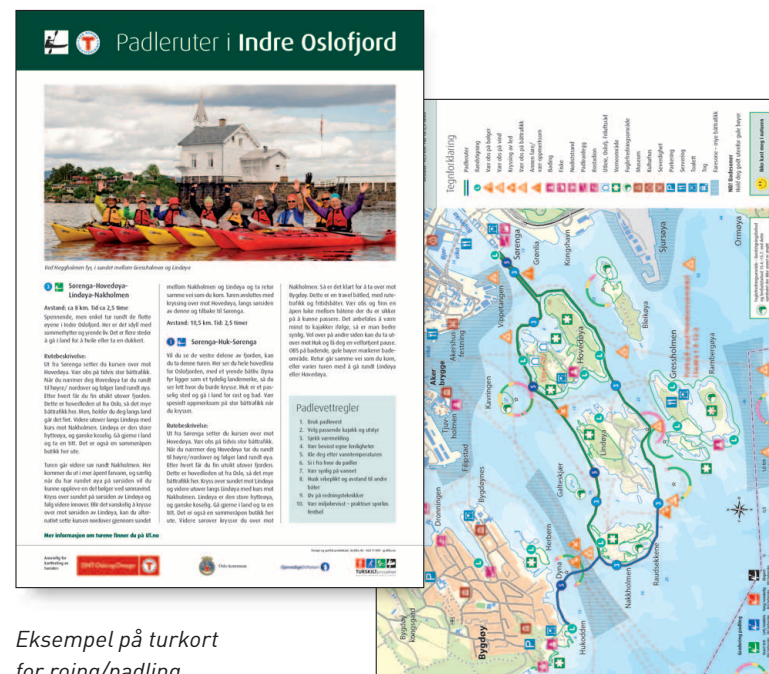
Strøm, skiftende retning: Brukes der det er tidevannsstrømmer som skifter retning og er av en slik karakter at man ikke kommer mot strømmen.

Turkort

Turkort er en liten «flyer» som egner seg til å stå i kassa på «super'n», i hotellresepsjonen eller til utdeling i postkassene i nærmiljøet. Turkortet viser turer i nærmiljøet der du bor, der du er gjest eller på besøk eller der du er på ferie, kurs eller annet opphold.

Turkortet viser turforslag med kart og sammenfattende informasjon om aktuelle ro- og padleruter på stedet. Det sammenfattede innholdet er normalt hentet fra informasjonstavlen(e) som er utarbeidet for den aktuelle turruta. Turkort beregnet for ro- og padleruter bør ha et større format, A4, gjerne på vannfast materiale.

Les mer om turkort, se Skiltmanualen på merkehandboka.no.

Eksempel på turkort for roing/padling

KAP. 8 REGISTRERING PÅ KART

Den ansvarlige organisasjon for vedlikehold av turruta, herunder merking, skilting og informasjon, melder inn turruta som et digitalt spor til Kartverkets kart-database for tur- og friluftsruter. Dette kan lettest gjøres via www.rettikartet.no ved inntegning av turuta eller ved inn-sending av en GPX-fil (basert på GPS-logging).

Turruter som er gjort synlige fysisk og digitalt, meldes også inn til en nasjonal turportal som (del av) et turforslag. UT.no er et eksempel på en landsdekkende nasjonal turportal der alle aktører kan legge inn og laste ned turforslag.

Se kapittel 9 i Merkehåndboka 2019 for en grundig innføring.

FOTO: TERJE PLANKE

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

RO- OG PADLEVETTREGLER

1. Velg båt som passer til dine ferdigheter og til turen
2. Sjekk at utstyret er i orden
3. Kle deg etter vanntemperaturen.
Ta med reservetøy
4. Ha alltid på deg godkjent redningsvest
5. Overvurder ikke dine egne ferdigheter.
Øv deg på redningsteknikker
6. Dersom du velter, forlat ikke båt eller åre
7. Ha respekt for vær og vind, og sjekk værvarslingen før du går ut i kajakk eller kano
8. Hold god avstand til andre båter. Sørg for å bli sett
9. Lær deg livredning
10. Vær miljøbevisst. Vis hensyn overfor naturen. Husk sporløs ferdsel

SJØFARTSDIREKTORATET OG NORGES PADLEFORBUND

Kontaktinformasjon

merkehandboka.no

